

важливим процесам;

- орієнтації вказаного наукового напрямку на вирішення прикладних наукових завдань, їх теоретико-методологічного обґрунтування, розробки методичного апарату.

Література:

1. *Гринецький В.Т.* Природоохоронне ландшафтознавство: наукові засади, потреби і передумови розвитку / *В.Т. Гринецький* // Український географічний журнал. – К.: Видавничий дім „Академперіодика”, 2004. К.:– №3. – С. 44-50.
2. Заповідна справа в Україні. [Навчальний посібник.] / За заг. ред. *М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка*. – К.: Географіка, 2003. – 306 с.
3. Національна доповідь про гармонізацію життєдіяльності суспільства у навколишньому природному середовищі. [Спец. видання.] – К.: ТОВ „Новий друк”, 2003. – 124 с.
4. *Пащенко В.М.* Методологічні й теоретичні новації у дослідженнях природи в Україні. / *В.М. Пащенко* // Україна: географічні проблеми сталого розвитку. – К.: Обрії, 2004, С. 167-175.
5. *Петлін В.М.* Концепції сучасного ландшафтознавства / *В.М. Петлін* – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 351 с.
6. *Попович С.Ю.* Природно-заповідна справа. [Навчальний посібник.] / *С.Ю. Попович* – К.: Арістей, 2007. – 480 с.
7. *Реймерс Н.Ф.* Природопользование. [Словарь-справочник.] / *Н.Ф. Реймерс* – М.: Мысль, 1990. – 637 с.
8. *Топчієв О.Г.* У пошуках сучасної парадигми географії / *О.Г. Топчієв* // Український географічний журнал.– К.: Видавничий дім „Академперіодика”, 2006. - № 4. – С. 19-22.
9. *Царик Л.П.* Географічні засади формування і розвитку природоохоронних систем Поділля: концептуальні підходи, практична реалізація / *Л.П. Царик* – Тернопіль: „Навчальна книга – Богдан”, 2009. - .320 с.
10. *Шаблій О.І.* Основи загальної суспільної географії / *О.І. Шаблій* – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 443 с.
11. *Шищенко П.Г.* Геоecологічна концепція в регіональному природокористуванні: сутнісний, проектно-планувальний і нормативно-правовий аспекти / *П.Г. Шищенко* // Антропогенні географія і ландшафтознавство в ХХ і ХХІ століттях. – Вінниця-Воронеж. – Вінниця: Гіпаніс, 2003. – С. 51-54.

Резюме:

Царик Л. ЗАПОВЕДНОЕ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЕ КАК НОВОЕ НАУЧНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ И СПОСОБ ДОСТИЖЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕГИОНА.

Рассмотрены научные предпосылки формирования нового научного направления природопользования-заповедного, его содержание, основные задачи, исходя из функциональных особенностей заповедных категорий. Определена роль заповедного природопользования у расширении потенциала природопользования та зарожденні альтернативних напрямлений у географічеської і екологічеської науках.

Ключевые слова: природопользование, заповедание, заповедное природопользование.

Summary:

Tsaryk L. PROTECTION NATURE USE AS NEW SCIENTIFIC DIRECTION AND METHOD OF ACHIEVEMENT OF EKOLOGICAL SAFETY OF REGION.

Scientific pre-conditions of forming of new of scientific direction of nature use are considered commandment, his maintenance, basic tasks, coming from the functional features of the protected categories. The role of protected nature use is certain at expansion of potential of nature use that origin of alternative directions at geographical and ecological sciences.

Keywords: nature use, protection, protected nature use.

Надійшла 12.04.2010р.

УДК 502.62; 551.4; 504.05; 504.06

Ірина СУМАТОХІНА

НАУКОВІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ МІСТ

Стаття присвячена обґрунтуванню наукових і методичних основ екологічного дослідження рельєфу промислового міста для створення екологічних передумов забезпечення сталого розвитку. Сформульовано концептуальні уявлення про роль рельєфу і небезпечних екзогенних процесів у формуванні екологічної безпеки міста. Розроблена стратегія управління станом геоморфологічного середовища для підтримання сприятливих екологічних умов життєдіяльності населення.

Ключові слова: еколого-геоморфологічне дослідження, геоморфологічне середовище, управління станом геоморфолітосистем, екологічна безпека міста.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Потреба еколого-геоморфологічного дослідження промислових міст і агломерацій у конструктивно-географічному контексті визначається політико-економічними трансформаціями українського суспільства й усвідомленням

необхідності формування оптимальних екологічних умов середовища життя людини і забезпечення сталого розвитку [1, 3, 5, 8, 9, 10]. Актуальність такого дослідження обумовлюється виникненням ряду проблем, таких як:

- загострення проблем міського природокористування і поширення практики екологічно нерегламентованого і нераціонального використання природних ресурсів;
- техногенна активізація несприятливих геоморфологічних процесів, зокрема підтоплення, зсувів, осідання, карсту, сейсмічності тощо;
- кризовий екологічний стан природного, у т.ч. геоморфологічного середовища внаслідок інтенсифікації техногенних впливів, який призводить до складних економічних і соціальних проблем;
- необхідність удосконалення дієвих механізмів зміцнення екологічної безпеки в ресурсокористуванні промислових міст і агломерацій.

Основна мета даного повідомлення полягає у формуванні наукових підходів до здійснення еколого-геоморфологічного дослідження промислових міст та агломерацій для створення екологічних передумов забезпечення сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу та отримання наукового результату. Через погіршення стану всіх компонентів природних ландшафтів, порушення їх основних соціально-економічних функцій під загрозою опиняється екологічна безпека функціонування багатьох населених пунктів. Вирішення проблем екологічної безпеки міст здійснюється відповідно Постанови Верховної Ради України від 24.12.1999 № 1359-XIV «Про концепцію сталого розвитку населених пунктів», Постанови Національної Академії наук України № 232 від 19.10.94 «Про концепцію регіональної політики України», пріоритетних прикладних завдань і переліку ключових показників і орієнтирів міського розвитку Програми ООН по населених пунктах (ООН-Хабітат) в Україні. У цьому контексті еколого-геоморфологічні дослідження міст, які спрямовані на системний підхід до аналізу стану геоморфологічного середовища з метою управління небезпечними екзогенними процесами, можуть мати особливе значення.

Сутність еколого-геоморфологічного дослідження міст у конструктивно-географічному аспекті полягає у формуванні теоретичних основ раціонального природокористування, за якого не виникає кризовий екологічний стан геоморфолітосистем внаслідок взаємодії суспільства і природного середовища. Дослідження ґрунтуються на всебічному аналізі механізму і еколого-економічних наслідків розвитку небезпечних геоморфологічних процесів, їх науково-обґрунтованому прогнозуванні на близьку перспективу та пошуку механізмів оптимізації функціонування геоморфолітосистем в умовах техногенного навантаження. Отже, еколого-геоморфологічне дослідження міст на основі конструктивно-географічного підходу сприятиме забезпеченню можливості реалізації конституційних прав населення на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Головною метою еколого-геоморфологічного дослідження міст є наукове обґрунтування концептуальних уявлень про рельєф як одного з вирішальних факторів розвитку промислових міст і як чинника стану їхньої екологічної безпеки.

Об'єкт дослідження – рельєф і небезпечні екзогенні процеси (НЕП), які активізуються внаслідок сумісної дії природних і техногенних чинників у межах промислових міст і агломерацій. **Предметом дослідження** є встановлення взаємозв'язків рельєфу і господарської діяльності та вивчення їх наслідків з позиції впливу на формування умов життя й діяльності населення.

Місто уявляється як урбанізована геосистема, тобто певне ціле, що складається із частин, пов'язаних між собою множинністю зв'язків, які забезпечують енерго-масо-інформаційний обмін між ними, завдяки чому зазначене ціле набуває нових властивостей [2, 8]. Організація або структура будь-якої геосистеми утворюється сукупністю її компонентів і зв'язків між ними. Отже, вивчення організації геосистеми на основі ґрунтового аналізу її окремих підсистем забезпечує можливість регулювання нею або її функціонуванням за певними правилами.

Міста утворюються на територіях з будь-якими геоморфологічними особливостями за умови, що вони відповідають певним соціально-економічним потребам людини. Освоєння територій, різноманітні техногенні впливи у межах міст змінюють первинний стан ландшафту, але, насамперед, його матеріальної основи – рельєфу, мінеральних мас, які його складають, геоморфологічних процесів, що його утворюють [2, 3, 4, 6, 8, 9]. Техногенні зміни рельєфу у свою чергу стають причиною формування нових властивостей атмосферного повітря, поверхневої та підземної гідросфери, ґрунтового-рослинного покриву, примушують людину вживати превентивних заходів.

Залежно від геоморфологічних умов складність і стійкість структури геосистем міст буде різною. Тому виникає необхідність здійснення ретельного геоморфологічного аналізу й оцінки техногенних змін рельєфу і розвитку небезпечних екзогенних процесів з позицій забезпечення екологічних і інженерних умов життєдіяльності населення міст.

Концептуальні уявлення про роль рельєфу і НЕП у формуванні екологічної безпеки знайшли своє упорядковане відображення в графічній моделі, яка висвітлює авторську позицію проблемної сутності об'єкту дослідження (рис. 1). Вихідними основоутворюючими для забезпечення сталого розвитку міст, на наш погляд, є такі положеннями:

- 1) геоморфологічне середовище міст являє собою:
 - техноприродну геоморфолітосистему, тобто морфологічно цілісну і територіально відокремлену взаємопов'язану сукупність природних і техногенних елементів, зокрема форм рельєфу, мінеральних мас, які їх складають, геоморфологічних процесів, які їх утворюють;
 - містобудівельний ресурс, тобто природну передумову виникнення й розвитку міст, екологічну та інженерну умову, чинника, який впливає на економічну діяльність суспільства;
 - продукт взаємодії природних і техногенних чинників;
- 2) комплекс небезпечних екзогенних процесів (НЕП) є чинником:
 - виникнення різних видів геоморфологічної небезпеки;
 - несприятливого стану геоморфолітосистем та інших компонентів довкілля;
 - утворення проблем сталого розвитку міст в цілому.

Геоморфолітосистеми міст є найскладнішими, адже вони виконують різноманітні функції, утворюються елементами як природного, так і техногенного походження, характеризуються специфічними особливостями перебігу геоморфологічних процесів, внутрішніми протиріччями, які виникають внаслідок взаємодії природних факторів й інтенсивно концентрованої діяльності людини. Швидкий розвиток екологічно необґрунтованої виробничої діяльності та відсутність належних систем природоохоронних заходів призвели до формування несприятливого стану геоморфологічного середовища з високим і дуже високим рівнем техногенного навантаження більшості «ресурсних» і переробних міст України. Це стосується, насамперед, міських утворень Придніпровського, Донецького, Прикарпатського промислових регіонів, які потребують проведення ґрунтового еколого-геоморфологічного аналізу.

На тлі виникнення несприятливих екологічних ситуацій на території міст цих регіонів, пов'язаних з техногенними трансформаціями рельєфу, які обумовлені інтенсивністю і екстенсивністю екзогенних процесів, все сильніше постають питання: *Де і коли відбудуться техногенні трансформації рельєфу? Які зміни вони спричинять у інших складників довкілля? Якими будуть їхні масштаби і наслідки? Як довго вони триватимуть? Які їхні рушійні сили?*

Системний підхід до дослідження рельєфу передбачає аналіз складу, структури та організації елементів геоморфолітосистеми, визначення провідних взаємодій між ними, виявлення значення і ролі рельєфу на динаміку станів інших складників довкілля, встановлення на цій основі закономірностей і тенденцій розвитку геоморфолітосистеми.

Характерні ознаки геоморфолітосистем промислових міст – це специфічний речовинний склад рельєфоутворювальних відкладів, енергетика, структура, вік, стан, динаміка. Найважливішими чинниками, які визначають ці ознаки й організацію геоморфолітосистем є такі: тип геологічного середовища, геоморфологічна обстановка, характер господарської діяльності, який відображений у спеціалізації економічного профілю міста. Залежно від поєднання цих ознак формуються специфічні й типові особливості комплексу рельєфоутворювальних процесів, які визначають динаміку екологічного стану геоморфолітосистем різних промислових міст і агломерацій.

Для встановлення функціональних зв'язків і залежностей елементів геоморфолітосистем і господарської діяльності необхідно здійснення спеціальних еколого-геоморфологічних досліджень на прикладі промислових міст, розташованих у межах різних геоморфологічних регіонів. Реалізація теоретичних побудов такого дослідження починається з формування системи методологічного забезпечення, створення і застосування інформаційної бази для пізнання об'єкту дослідження.

Розробка алгоритмічних моделей сприяє оптимізації дослідницького процесу і відображає логічну послідовність виконання технологічних процедур будь-якого дослідження [7, 10]. Еколого-

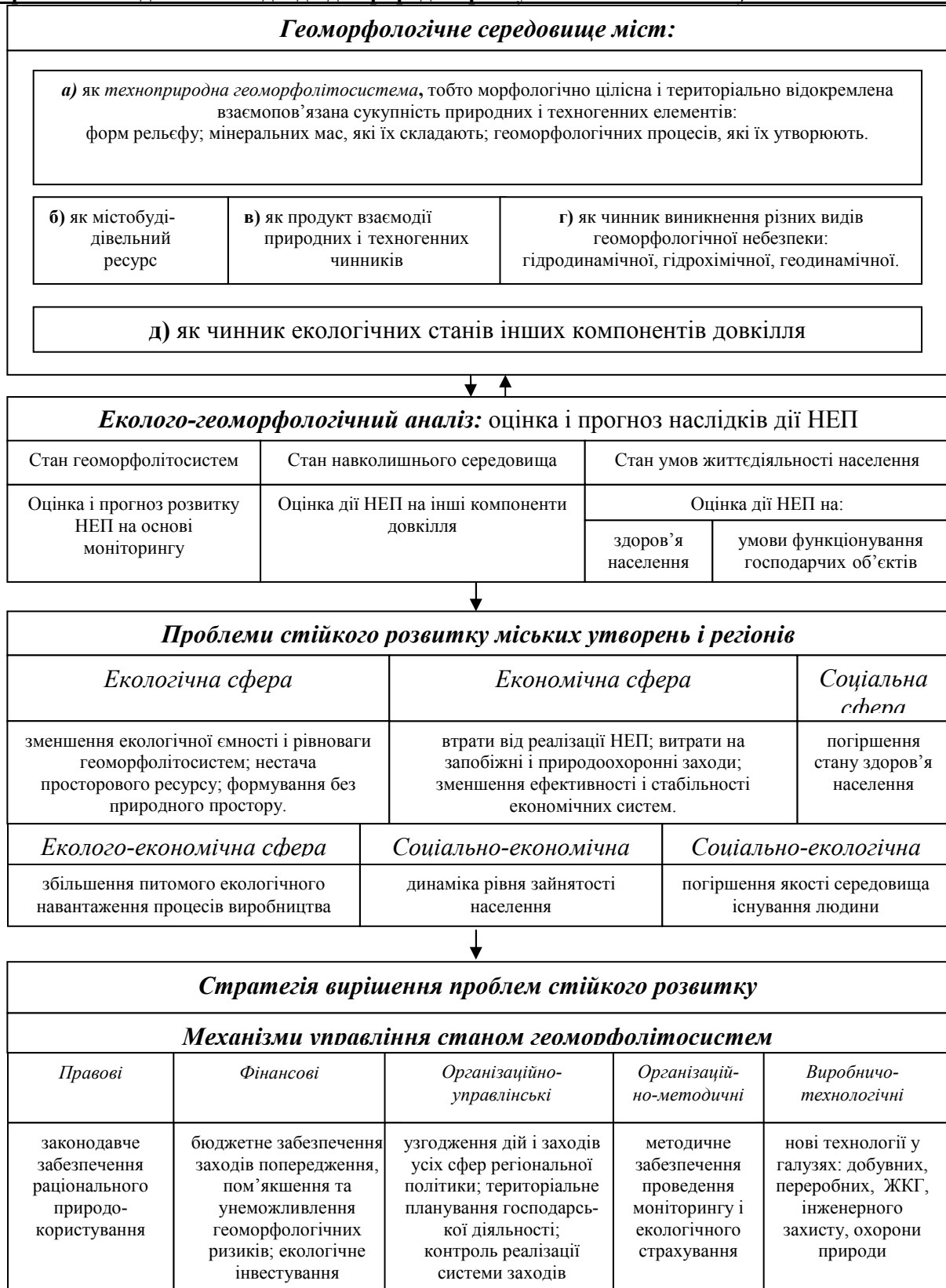

Рис. 1. Концептуальна модель еколого-геоморфологічного дослідження міст у контексті сталого розвитку
 геоморфологічне дослідження міст передбачає послідовне розв'язання теоретичних і практичних завдань, зведених у три групи за видами досліджень:

- *завдання у галузі методології і теорії (блок фундаментальних досліджень):* формулювання мети, наукової гіпотези, дослідницьких завдань, обґрунтування об'єкта, предмета і системи базових понять дослідження, дослідження сучасного стану еколого-геоморфологічних досліджень міст;

обґрунтування вихідної науково-практичної бази для розроблення методології еколого-геоморфологічних досліджень міст; отримання нової інформації про механізм і чинники розвитку небезпечних геоморфологічних процесів в умовах техногенезу; розширення й узагальнення теоретичних знань щодо ролі рельєфу як чинника утворення і формування міст на основі синтезу інформації про вплив розвитку небезпечних екзогенних процесів на інші компоненти довкілля і стан екологічної безпеки міст; методологічне обґрунтування дослідження рельєфу як містобудівельного ресурсу і чинника формування екологічної безпеки;

• *завдання у галузі створення методики еколого-геоморфологічних досліджень міст (блок пошукових досліджень):* збільшення об'єму геоморфологічних даних для більш глибокого пізнання взаємозв'язків рельєфу і господарської діяльності; розроблення методичного забезпечення і створення алгоритмічної моделі аналітичних і синтетичних процедур оцінювання геолого-геоморфологічного ризику і екологічних станів геоморфолітосистем промислових міст, їх моделювання і прогнозування; обґрунтування методики оцінки серйозності (або рівнів) геоморфологічних небезпек міст різних типів за виробничим профілем і специфікою міського природокористування;

• *завдання практичної апробації теоретико-методологічних положень (блок прикладних досліджень):* реалізація методичного підходу до дослідження рельєфу як провідного чинника формування екологічної безпеки промислових міст старопромислових регіонів; створення системи еколого-геоморфологічних картографічних моделей для великих промислових міст; розроблення й обґрунтування системи заходів управління станом геоморфолітосистем з метою забезпечення сталого розвитку міських утворень і регіонів.

Аналіз існуючого досвіду вивчення міст підводить до висновку про необхідність формування вихідної науково-практичної бази для розроблення методології еколого-геоморфологічних досліджень міст як синтетичного науково-прикладного напрямку. *Методологічні засади* таких досліджень мають спиратись на здобутки різних наукових напрямків, а саме:

- геологічного (С. Горшков, Ф. Котлов, Г. Кофф, Р. Лагет, І. Паранько, М. Сивий);
- ландшафтного (Г. Геренчук, М. Гродзинський, Г. Денисик, О. Дмитрук, Я. Дорфман, М. Койнов, В. Казаков, І. Круглов, О. Ліснев, В. Пашенко, Ю. Тютюнник та ін.);
- геоморфологічного (С. Бортник, В. Палієнко, Е. Палієнко та ін.);
- еколого-геоморфологічного (І. Ковальчук, Е. Лихачова, Г. Рудько, В. Стецок, Д. Тимофеев та ін.);
- геоекологічного (О. Адаменко, В. Владимиров, М. Реймерс, Ф. Стольберг, О. Яницький та ін.);
- геотехноморфологічного (Л. Розанов, Ю. Швидкий);
- геоурбаністичного (У. Ізард, Ж. Боже-Гарньє, Р. Мерфі, Ж. Шабо, П. Хагет, Г. Лаппо, І. Маергойз, Я. Машбиць, Є. Перцик, Ю. Пивоваров, Б. Хорів та ін.);
- економіко-екологічного (Л. Мельник та ін.);
- архітектурно-містобудівельного (М. Гуляницький, Ле Корбюз'є, О. Лазарев, Л. Тверський).

Спираючись на досягнуте, автор сформулювала власне бачення концепції еколого-геоморфологічного дослідження міст з конструктивно-географічних позицій, яка дозволяє системно проаналізувати рельєф і висвітити його роль у формуванні екологічної безпеки. Методологія дослідження ґрунтується на використанні:

- 1) філософських основ пізнання дійсності (діалектиці як сучасній загальній теорії розвитку й руху; загальнофілософських методів: історичного, прагматичного, аналізу і синтезу);
- 2) загальнонаукової методології (системного підходу; загальнонаукових методів: аналізу аналогових об'єктів, математичних, моделювання, прогнозування);
- 3) методології географічної науки (сучасних парадигмах, які проголошують об'єктивну нерозривність взаємодії суспільства з природою; методів: натурних спостережень, тематичного картографування, порівняльно-географічного, систематизації і типології, аналізу взаємозв'язків і взаємозалежностей, експертної оцінки);
- 4) геоморфологічної методології (концепції екологічної геоморфології як інтегральної галузі, об'єднуючої антропогенну й інженерну геоморфологію; концепції геоморфологічного ризику; методів: аналізу рельєфу, оцінки чинників розвитку екзогенних рельєфоутворювальних процесів, геоморфологічного районування, розрахунку геоморфологічного ризику, оцінки екологічних станів геоморфолітосистем).

У контексті сформульованих вище наукових підходів і принципів процес еколого-

геоморфологічного дослідження з метою оптимізації управління станом геоморфолітосистем здійснюється на основі пізнавальної діяльності за логічною схемою: від постановки проблеми, загальних і часткових завдань, отримання, обробки й аналізу інформації стосовно функціонування геоморфолітосистем в умовах техногенезу до отримання наукового (теоретичного) і практичного результату, зокрема у процесі управління екологічною безпекою на основі здійснення моделювання і прогнозування розвитку природно-техногенних екзогенних процесів у межах промислових міст. Інформаційна база формується на основі аналізу і синтезу фондів матеріалів геологічних науково-виробничих і науково-дослідних підприємств, комунальних, архітектурно-планувальних, транспортних підприємств, управлінських та інших установ, результатів власних натурних спостережень процесонебезпечних ділянок міст, літературних джерел.

Системний аспект дослідження полягає у спеціальному вивченні рельєфу як одного з вирішальних чинників, що обумовлює безпеку життєдіяльності населення, яке здійснюється з прагматичною метою для вирішення проблемних еколого-геоморфологічних ситуацій у містах. Групи методів і методик інтегруються в єдину методологічну систему, яка забезпечує зв'язки вивчення рельєфу міст з методологією філософії, географії, екологічної геоморфології і містить загальні методи філософії і географії, методи натурних спостережень і камеральних геоморфологічних досліджень рельєфоутворювальних процесів. Система обраних для вирішення основних завдань дослідження методів і методик запропонована для спрощення роботи з масивом інформації, аналізу еколого-геоморфологічних даних, групування об'єктів за рядом ознак, візуалізації результатів дослідження.

Реалізація дослідницьких цілей і методичних процедур еколого-геоморфологічного аналізу міст здійснюється за такою загальною схемою: встановлення пріоритетного комплексу рельєфоутворювальних процесів, аналіз механізму і наслідків реалізації найбільш негативних екзогенних процесів; дослідження причинно-наслідкових взаємозв'язків між рельєфом і господарською діяльністю; розрахунки геоморфологічних ризиків; оцінка ступеню техногенної трансформації та визначення типів екологічного стану геоморфолітосистем на основі аналізу встановлених екоіндикаторів; розподіл міст на групи за серйозністю геоморфологічної небезпеки; визначення регіональних еколого-геоморфологічних проблем та визначення основних напрямків їх вирішення; візуалізація результатів за допомогою картографічних моделей.

Кінцевим результатом дослідження є розробка стратегії управління екологічним станом геоморфолітосистем для унеможливлення ризику підриву сталого розвитку безпосередньо внаслідок нераціональних дій людей. Така стратегія формується на основі знань причинно-наслідкових зв'язків і механізмів розвитку НЕП й використання системного підходу і забезпечує передумови науково обґрунтованого еколого-конструктивного використання ресурсів геоморфологічного середовища, керування екологічним станом геоморфолітосистем з метою підтримання умов безпечного життя людей і довготривалого соціально-економічного розвитку регіону.

Висновки. Формування теоретико-методологічного забезпечення і практична апробація запропонованої методики еколого-геоморфологічного аналізу міст сприяє вирішенню таких питань:

- здійснити оцінку механізму перебігу НЕП під впливом поєднання природних і техногенних чинників;
- спрогнозувати подальший розвиток і динаміку екологічного стану геоморфолітосистем;
- розробити науково обґрунтовану систему конструктивних рішень щодо оптимізації небезпечних екзогенних процесів з урахуванням регіональних еколого-геоморфологічних закономірностей та рівня техногенного навантаження на рельєф.

Запропонована система механізмів управління станом геоморфолітосистем міських утворень і регіонів сприятиме гармонійному і сталому розвитку природи, економіки і людини.

Література:

1. *Адаменко О.М.* Екологія міста Івано-Франківська /*О. М. Адаменко, Є.І. Крижанівський, Є. М. Нейко та ін.* – Івано-Франківськ: «Сіверсія М.В.», 2004. – 200 с.
2. *Дмитрук О.Ю.* Урбаністична географія. Ландшафтний підхід. (Методика ландшафтного аналізу урбанізованих територій): Монографія /*О.Ю. Дмитрук* – К.: РВЦ «Київський університет», 1998. – 139 с.
3. *Ковальчук І.* Еколого-геоморфологічний аналіз урбоекосистем // *Ковальчук* /Українська геоморфологія: стан і перспективи: Матеріали між нар. наук.-практ. конф. (Львів, 25-26 листопада 1997 р.) – Львів: Львівський державний університет ім. І.Франка, 1997. – С. 202-204.
4. *Комлев О.О.* Планетарний морфолітогенез та геоморфолітосфера /*О.О. Комлев* //Українська геоморфологія: стан і перспективи (Матеріали міжнародної науково-практичної конференції) – Львів: Меркатор, 1997. – С. 41-45.

5. Основи стійкого розвитку: Навч. посібн / За заг. ред. Л.Г. Мельника. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 654 с.
6. Палієнко В.П. Механізми, режими та обставини сучасного геоморфогенезу на території України / В.П. Палієнко // Український географічний журнал. – 2003. №4. – С. 19-29.
7. Пересадько В.А. Системне еколого-природоохоронне картографування: завдання, цілі і методи / В.А. Пересадько // Український географічний журнал. – 2002, №2. – С. 53-57.
8. Стецюк В.В., Рудько Г.І. Екологічна геоморфологія та охорона надр: Навчальний посібник. – К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2004. – 191 с.
9. Рельєф среды жизни человека / Отв. ред. Э.А. Лихачева, Д.А. Тимофеев. – М.: Медиа-ПРЕСС, 2002. – 640 с.
10. Рудько Г.І., Суматохіна І.М. Стан ресурсів надр як чинник формування й розвитку міст і промислово-міських агломерацій / За ред. Г.І. Рудька. – Ч.: Вид-во «Маклаут», 2008. – 354 с.

Резюме:

Суматохіна І. НАУЧНЫЕ ОСНОВЫ ЭКОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ ДЛЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ГОРОДОВ.

Статья посвящена обоснованию научных и методических основ экологического исследования рельефа промышленного города для создания экологических предпосылок обеспечения устойчивого развития. Сформулированы концептуальные представления о роли рельефа и опасных экзогенных процессов в формировании экологической безопасности города. Разработана стратегия управления состоянием геоморфолитосистем для поддержания благоприятных экологических условий жизнедеятельности населения.

Ключевые слова: эколого-геоморфологические исследования, геоморфологическая среда, управление состоянием геоморфолитосистем, экологическая безопасность города.

Summary:

Sumatokhina I. THE SCIENTIFIC PRINCIPLES OF RESEARCH EKOLOGY AND GEOMORPHOLOGY ARE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL CITIES.

The article deals with to the scientific and methodical bases of ecological research of relief of industrial city for creation of ecological pre-conditions of providing of sustainable development. Conceptual positions are formulated of role of relief and dangerous exogenous processes in forming of ecological safety of cities. The developed strategy of management of geomorpholitosystems is for maintenance of favorable ecological conditions of vital and work of population.

Key words: ecological and geomorphological research, geomorphological environment, management of geomorpholitosystems the state, ecological safety of cities.

Надійшла 17.02.2010р.

УДК 911.2:551.4 (091)

Сергій МІХЕЛІ

КОНЦЕПЦІЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ЛАНДШАФТОЗНАВСТВА

Висвітлюються попередні результати дослідження проблеми періодизації історії українського ландшафтознавства, наводиться перелік і хронологічні рубежі етапів його розвитку, описуються їх характерні риси, висвітлюється роль концепції раціонального природокористування у розвитку ландшафтознавства в Україні.

Ключові слова: українське ландшафтознавство, концепція раціонального природокористування, наукометричний аналіз, контент-аналіз.

Постановка проблеми. Усі науковці, які досліджували питання розвитку українського ландшафтознавства, сходяться на тому, що воно має вже вікову історію та є сучасною фундаментальною наукою із розвинутою концептуальною базою, потужним методичним апаратом і сильно розгалуженою структурою. Проте визнана і теоретично обґрунтована періодизація історії українського ландшафтознавства відсутня, а закономірності і чинники його розвитку виявлені у загальних рисах. Із цим мабуть погодяться усі, хто приймав участь у написанні підручників з ландшафтознавства і відчував брак інформації з питань історії розвитку і оцінки сучасного стану. Між тим наявність періодизації має не тільки освітнє, але і науково-прогностичне значення, оскільки дає змогу зрозуміти логіку і закономірності теоретичного, методичного і прикладного розвитку науки, виявити сильні і слабкі сторони, оцінити пройдений шлях і сучасний стан, визначити перспективні напрями на майбутнє.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку ландшафтознавства в Україні присвячені публікації О.М. Маринича, В.М. Пашенко, Г.І. Денисика, М.Д. Гродзинського, А.В. Мельника, С.І. Кукурудзи.